

A la fenêtre recélant
 Le santal vieux qui se dédore
 De sa viole étincelant
 Jadis avec flûte ou mandore, atd.

Číslo p. Opolského je ovšem docela své a samostatné a všude cítíte u něho tu poctivou souvislost s nitrem i s prožitou atmosférou i se skutečným českým ústředím a vzduchem, v němž vlhly a zajinily se ty všechny smutné bahenní květy; nic na tom nemění dekorace jednoho dvou čísel, která je staroněmecká: je právě jen rámem, a jako stilový element je prožehnuta a připodobena si básníkem do poslední nitě.

Pasivní, náladově miniaturní virtuositě, která hrozí dost často symbolické a příznačné poesii náladové a již neobeplul na př. často ani Rodenbach, vyhýbá se pravidelně šťastně p. Opolský. Není psychologický mechanik ani popisný scholastik, který hledá jen analogie mezi vnějškem a vnitřem a nalézá je, budtež sebenásilnější: je duše hledající a tvořivá, znepokojená hlubšími záhadami než pouhou technickou dokonalostí a básnickým ceremonářem. V jeho básních jsou sem tam výhledy do vysoka i hluboka, daleké, jasné, etherné, z nichž zamrazí nebo prožehne vás hrůza a sláva jiného, vyššího symbolismu, metafysického, ideového. V tomto listě náhodou byla uveřejněna také již báseň p. Opolského (*Chvilé stvoření*), která ukazuje, jak se blíží k poesii meditativně metafysické a jak původně a silně dovede ji i cítit i vyslovovat.

Místo osiřelé smrtí toho vzácného a nedoceněného umělce, jímž byl Karel Hlaváček, slibuje nám nahradit a nahrazuje již autor *Světla smutných*. A kromě toho ještě jiné krásné, veliké, v mlhách a tmách posud jen se šepící věci. Splní je?

Růžena Svobodová: Zamotaná vlákna

Nový román pí Svobodové je novým a vzácným stadiem v rozvoji jejího uměleckého charakteru: v dosavadních pracích pracovala posud více methodou *monografickou*, subjektivní, v této dostává se k složitějším a vzájemně sepjatějším útvarům, v nichž více typů je v sebe vklíněno a jež jsou ustaveny právě tou psychologickou vzájemnou gravitací, kterou v sebe působí, sebe podmiňují, vylučují a obmezují. Sféry jejího umění se rozšířily, kruhy jeho jsou širší, práce její dostala více těžisek a ohnišť, alespoň tři, čtyři typy jsou tu formovány a srovnávány — ovšem němě, bez traktátů — vykrojují se samy tím, jak jsou vedle sebe položeny. Methoda práce stala se objektivnější, plán a resultát její složen je více do dějů, pochodů a faktů samých, lidské osudy nejsou interpretovány, ale ponecháno je slovo jen jim samým, jich těžkému, chmurnému a slavně málomluvnému (a přitom zas tak určitému a nevývratnému) smyslu.

Extensivnější stalo se umění pí Svobodové v tomto těžkém, osudovém, perspektivně obzíravém románu. Nebylo by tím nic získáno, kdyby byla *intensita* jejího umění, veliký, temný a slavný rytmus srdce, který nese práci a bez níž nemá ani stavby ani křidel, přitom klesla. Ale tomu tak není, naopak, tento základní a prvořadý element každého uměleckého díla stupňuje se stále rozhodněji, silněji a výrazněji u básničky, a *proto* extensita a objektivita nového románu paní autorky je ziskem v jejím rozvoji. Názor, který projevila při této příležitosti jakási novinářská kritika, jako by objektivita byla nevyhnutelnou podmín-

kou velkého uměleckého díla, je jistě naivní, bludný a kantorský akademický předsudek. Celá řada velikých světových děl básnických není ničím než autobiografií, zповědí, subjektivním výrazem i potřebou autorovy individuální existence, jeho zkušenosti i osudů, citovými i duševními jeho historiemi a příběhy. Jsou to subjektivní monografie — a cena jich není proto menší než obrazů a fresek, které malují širší kruhy hromadného a společenského života. Rozhodující, *jedině* rozhodující kritérium umělecké práce je její vnitřní *intensita*. Přistupuje-li k tomu ještě *extense* látková, dějová, figurová — tím lépe, ale rozhodujícím tento druhý moment není. Proto také neztrácejí nic na ceně starší, subjektivnější práce pí Svobodové, kde určitý duševní *typ* je analysován zpřímá, rozkládán do svých složek a malován výlučněji a monografičtěji, tak na př. *Na písčité půdě* nebo *Přetlžený klas*. V této nové práci se stejnou vnitřní intenzitou pracuje pí Svobodová methodou objektivnější, tvoří typické duše a typické osudy vzájemně se určující a prolínající a staví tak umělecký svět veliké zákonné ryzosti i neúchylné, těžké, předurčené nutnosti.

Na jeden veliký Goethův román vetřela se mi do duše bezděčně myšlenka při četbě *Zamotaných vláken*: míním jeho *Wahlverwandtschaften*. Nesrovnávám jich, poněvadž všecko srovnání dvou literárních děl je fikce a iluze — a při velkých mrtvých pokládá se nadto za usurpátorskou pretensí — ale ta metoda vnitřní psychické chemie, ta předurčená osudová logika a z toho plynoucí zvláštní grandiosně intimní hrůza a vroucnost života vnucuje se člověku sama sebou.

Autorka *Zamotaných vláken* nestvořila jen typické figury, ona stvořila víc: typické *osudy*. Tři ženy procházející knihou jako tři hádanky a zároveň jako trojí klíč k posledním uzavřeným komorám života, Steinicová, Markéta a Helena, nejsou jen charakterové typy, dobře vypracované a jasně vyryté figury

určitého význačného psychického složení — jsou víc: blíží se symbolům, typisují veliké pohledy na život a svět, polaritu a sklonnost lidské duše, její osudnost, ve veliké, jasné, celkové linii.

Ryze estetická hra a experimentálnost Steinicové, mdlobná, vášnivě udýchaná a všecko kolem sebe i sebe rychle stravující a vyssávající horečnatost chtivosti a dychtivosti Markéty Rögrové, a na opačném pólu těžký, rozumný, v povinnosti, smyslu a cíli, pravidelným tempem malého, ale stálého a vytrvalého růstu dobra a práce se vyžívající altruismus Helenin jsou tu vyryty v aktech a scénách tak plných a ryzích proto, že nejsou naučené vlastnosti a úkoly, ale skutečné *osudy* duší zkrystalovaných v ty průhledné, světlo tak krásně a čistě lámající, hloubkou až mihotavé krystaly logikou nutnosti a nevývratnosti.

Odtud zvláštní ryzost a grandiosita vládnoucí v *Zamotaných vláknách*. Kolem hlav osob v jejím románě visí zvláštní fosforeskující aureola jako na starých náboženských malbách. Zde je nehmotná, ale přece cítíte, že na čela těch figur padlo zvláštní posvěcení ticha a utrpení, zvláštní bílý akcent slávy. Je to proto, že jsou vyvolenci Osudu, že se mu zlíbilo projevit na nich svoji sílu, že si je vybral za příklady a typy svojich tajemných demonstrací. Ve zvláště tichých, bílých a ryzích liniích se pohybují, není tu malicherného hluku, prázdného křiklounství, titěrného bombastu, jalových siláckých scén. Všecko je *silné a jemné* zároveň, silné v jemnosti, jemné v síle, jaké musí být opravdové vysoké umění: tiché, ryzí a veliké.

Ten zvláštní čistý lahodný etherný *vzduch*, který oblévá celý román a koupe ve své balzamické lázni hlavy jeho lidí, ta celá *intonace* románu, ten ryzí tichý a slavný *akcent* rozlity nad tím celým jako vůně nebo hudba; to je nejvýznačnější jeho rys. Jsou v něm tóny, které ukazují, jak se blíží autorka k vysokému umění, ke skutečnému *grand-art*, jehož i pojem jsme ztratili v dnešních malicherných křečovitých dobách, plných bombastického nevkusu, frázovitého cirkusového siláctví a zmetkov-

ských sprostot a jehož fantom se nám jen šepí ze šťastnějších čistších dob minulosti. Jak daleko jsme tu od jalovosti realismu a úzkých, malicherných jankovitostí dekadence! Psychologická pravda na jedné a tucha a sen hlubokého, perspektivy otevírajícího symbolismu na druhé straně se tu slily; psychologie a pozorování jsou reálným základem a na něm teprve jsou sklenuty duhové mosty a vyzpívány oblouky nálady a poesie.

Jaké obzory se s nich obhlédají, vyčtete na př. z konce knihy. K čemu byl tichý, utištěný, oddaný a pokorný život Helenin? Prázdnost, pusto a hořko vedralo se nakonec i do tohoto silného věrného srdce. Nač žila? Nač svůj talent ubíla a rodině obětovala? Čím je ten ztracený kapitál ve vesmírovém hospodářství? Čím je budoucím? Budoucí třeba generaci ženské, silné, střízlivé a čestné, na sebe spoléhající, po pravdě práce a sebekázně i sebeosvobození toužící. Autorka kreslí na posledních několika stranách v krásném reliéfu tuto novou ženskou generaci a poměr její ke staré, romantické, jejímž typem je nešťastná, neúčinná Markéta. Bylo třeba těch tichých ukrytých obětovaných sil, aby mohla z jich úspor vzejít nová, vítězná, projevená konečně? Helena domnívá se tak jednu chvíli: „Jako po kobercích po nás půjdou, s písní na rtech, jako po kobercích půjdou ty nové ženy a milenky. A naše srdce požnou do svých kytic . . . Přece jsme je marně nechytaly.“

Ale nemá poslední slovo. Stařenka, bližší smrti i pravdě, vyčítá marnost i těchto pyšných a poctivých bojů. „Jiné sny,“ poznamenala babička, „ale taky smrtelné! Dej jim, Bože, přejít bez bolesti, bez záští, bez utrpení, bez zklamání . . .“

Těžká nevyzpytatelnost osudu leží jako propast na konci obzoru. Je to ta *Ullima Thule*, k níž dopluli posud všichni plavci jako k poslednímu bodu, kde světlo se sváří s tmou a obzor hyne v mlhách.

Ale román sám, umělecké dílo samo má cenu jen potud, pokud hledá nové perspektivy a nové obzory. Jen pokud je stoupající věží, s níž se odkrývají stále širší panoramata a čistší tváře

krajin. V tom směru leží veliké umění a v tom směru jde básnička Zamotaných vláken.

Román nemusí vždycky uzavírat. Často uzavírat je snadné a malicherné. Často v otázkách, v umění dověsti se tázat, dověsti vytušit nové širší kruhy objímající naše úzké je více síly než v odpovědi a závěru. Kruh je opsán vždy širším kruhem, obzor vylučuje se vždy v širší obzor. Vycítit ho je větší umění než ohradit svou čtvrtí zelinářské zahrady krátkozrakou zdí.